

UDC: 821.112.2-311.2.09“20”

ГЕНЕРАЦІЙНИЙ РОМАН У НОВІТНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ольга Гречешнюк

Аспірант,
Кафедри світової літератури,
Львівський національний університет імені Івана Франка (УКРАЇНА),
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1,
e-mail: hrecheshnyukolya@i.ua

РЕФЕРАТ

Мета. Стаття присвячена дослідженню генераційного роману як одного із жанрових різновидів роману, його становлення та розвиток. Метою даної статті є розглянути основні праці науковців про генераційний роман та виявити найважливіші його ознаки. **Дослідницька методика.** В основу дослідження лягли порівняльно-історичний і структурно-типологічний методи, які допомогли виявити специфіку генераційного роману та розкрити закономірності формування даного жанру. **Результати.** Дослідження окреслює базові тенденції розвитку генераційного роману як жанрового різновиду та його відмінність від сімейного роману. На основі досліджень виявлено, що сучасний генераційний роман – це роман, в якому йдеться принаймні про три покоління однієї сім'ї та їхні стосунки один з одним, що зближує цей жанровий різновид із сімейним романом. Обидва жанрові різновиди відтворюють приватне життя людей. Проте сімейний роман, це такий, в якому йдеться про становлення, формування якогось роду, про важливість родинних цінностей тощо. У центрі ж генераційного роману знаходиться історія кількох поколінь, як невід'ємна частинка Великої історії, і яка здатна відновити її хід. Тут надається слово кожному поколінню, яке по-своєму тлумачить ті чи інші історичні події, а тому ключовими будуть слугувати поняття «генерація», «покоління», а також «пам'ять», «історія». **Наукова новизна.** Незважаючи на актуальність питання сутності генераційного роману, його проблематики та уже існуючі наукові праці, дана тема ще не досліджена в україномовному просторі. А тому становить актуальний дослідницький матеріал. **Практичне значення.** Стаття може бути використана для подальшого вивчення генераційного роману, а наукові результати дослідження можуть стати основою для написання курсових та дипломних робіт.

Ключові слова: генераційний роман, сім'я, покоління, пам'ять, ідентичність, національна історія.

A GENERATIONAL NOVEL IN MODERN GERMAN LITERATURE

Olha Hrecheshniuk

Postgraduate student,
Department of World Literature,
Ivan Franko National University of Lviv (UKRAINE),
79000, Lviv, 1, Universytetska str.,
e-mail: hrecheshnyukolya@i.ua

ABSTRACT

Aim. The article deals with the study of generational novel as a specific kind of the novel, its formation and development. The actual aim of the article is to study basic scholars' papers about generational novel and to discover its important characteristics. **Methods.** The research is based on comparative-historical and structurally-typological approaches that helped to reveal the specificity of the chronotopical organization of the generational novel and to show the patterns of the formation of this genre. **Results.** The research reveals fundamental tendencies of the development of the generational novel as a kind of the genre variation and its difference from the family novel. The research shows that modern generational novel – at least, is a novel about three generations of one family and relationships inside of these families. At first glance, it looks like the generational novel and family novel is the same. Both genre kinds describe a private life of people. But, the family novel is such a novel about formation of one family and importance of family values. The generational novel is the story of several generations as a part of

Great history, that can renew its course. Every generation has different explanation of history, that is why key notions in our research are «generation», «memory» and «history». *Scientific novelty*. Despite the topicality of the problem of the generational novel and problems connected with it and the existing works, the theme is not analyzed enough. This leads to the research of this topic. *The practical significance*. The article can be used for further research of generational novels. And results of scientific research can provide the basis for writing course papers and diploma papers.

Key words: generational novel, family, generation, memory, identity, national history.

На початку ХХІ ст. актуальною темою для дискусій серед літературознавців постає проблема сутності генераційного роману. Тому вчені задаються питаннями чи поняття «генераційний роман» нове явище взагалі чи просто нововведений термін у літературному дискурсі.

Як зазначають літературознавці, сімейний роман один із найпопулярніших жанрів літератури, який об'єднує в собі безліч різноманітних оповідей про життя людини в сім'ї. Саме цьому жанру присвячені праці багатьох науковців. Так, наприклад, цілісну концепцію сімейного роману представив у своїй роботі «Форми часу і хронотопу в романі» М. Бахтін. У цьому дослідженні вчений проаналізував не лише генезис даного жанру, але і його структурні особливості.

Дослідниця А. Алламуратова у своїй праці опирається на вчення А. Богданова і виділяє визначальні риси сімейного роману: такий роман характеризує детально життя однієї або декількох сімей; подано точний опис їхніх представників; прагнення передати всі особливості людського життя в формах, близьких до реальної дійсності; формує своєрідні композиції, основою яких є найважливіші події в житті людини: весілля, народження дитини, смерть; центром сюжетної побудови і основою конфлікту в сімейному романі є любов; головне в сімейному романі – не характери, а відносини, що визначаються ідеалами [1, с. 1188].

Проте часто поруч з таким поняттям як «сімейний роман» ми можемо зустріти ряд споріднених жанрів, які часто вживають для його позначення. Це «генераційний роман», «роман-хроніка», «сімейна сага». Усі перелічені жанрові різновиди об'єднує тематична спрямованість. Проте нас цікавить саме генераційний чи як ще його називають поколіннєвий роман.

Ця проблема термінологічної невизначеності зацікавила багатьох вчених, оскільки ще до сьогодні не існує чіткого визначення поняття «генераційний роман», який на разі слугує як синонім до сімейного роману.

В «Енциклопедії літератури» Г. фон Вільперта вперше згадується термін «генераційний роман» у визначенні сімейного роману: «...нову форму сімейного роману утворює генераційний роман» [15, с. 128]. Після цього як приклад наведено відомі європейські романи другої половини ХІХ ст. (Е. Золя, Т. Манна, Дж. Голсуорсі).

Цікавою в цьому плані є стаття М. Галлі та С. Костаджлі «Хронотопи. Від сімейного до генераційного роману» (M. Galli, S. Costagli «Chronotopoi. Vom Familienroman zum Generationenroman»[6]). Вчені детально пояснюють ознаки та етапи розвитку сімейного роману і наголошують, що, незважаючи на свою доволі велику популярність, сімейний роман часто переживав свої злети та падіння і не завжди чітко утримувався на літературній арені.

Аналізуючи сучасний літературний процес, науковці згадують 2003 рік, з яким пов'язують нове відродження сімейної теми у німецькій белетристиці, після її тривалого застою. А саме, що це відродження пов'язане з виходом статті Фолькера Хаге у журналі «Spiegel», де автор групує та аналізує всі романи, які виходили друком увесь попередній місяць, і які об'єднані спільною темою – спроба автора по-новому переосмислити гіркий воєнний досвід дідусів та бабусь [7, с. 170]. Слідом за статтею Ф. Хаге виходить стаття У. Мерц, на основі досліджень Ш. Ваквіца і С. Верле у газеті «Zeit», яка чітко наголошує на відродженні сімейного роману як жанру [9, с. 42]. Ці дві статті містять два різних вектори роз'яснення нового жанрового виникнення в літературі. Ф. Хаге звертає увагу саме на тему суперечливого протиставлення молодого покоління та старшого. А саме, автор наголошує на причетності членів німецьких сімей до потаємних аспектів національної історії. Абсолютно іншим є міркування Урсули Мерц, котра концентрується на жанрово-історичних та жанрово-типологічних аспектах, а основним принципом сімейного роману, на її думку, є оповідь про сім'ю протягом кількох поколінь, тлумачення родинного мікрокосмосу як частинки суспільної історії [6].

Як бачимо, нова поява сімейного роману на початку ХХІ ст. тісно пов'язана з прагненням людини осмислити своє минуле. Як відомо, ХХ ст. принесло Німеччині та німецькому народові чимало лиха: світові війни, переслідування та нищення етнічних груп, перерозподіл зон впливу на геополітичній карті світу. Стає зрозумілим, що всі ці події не могли не вплинути на свідомість німецького народу: почуття провини стало визначальним не лише для покоління-учасників подій, а й для покоління їхніх дітей та онуків. «Однак 90-ті роки маркують певний поворотний момент як і в історії Німеччини, так і у зміні світоглядних орієнтирів, виникає нове суспільне явище, яке прийнято називати *меморіальним бумом (Gedächtnisboom)*. Процес «пригадування» власної історії характеризується не лише опрацюванням історичного матеріалу, поверненням до колективної пам'яті, яку впродовж років політичні діячі намагались витіснити і «забути», але й бажанням збагнути, що саме спричинило злочини та страждання, хто у них справді винен, хто є жертвою історичних обставин, а чий вчинки можна назвати героїчними і які критерії дозволяють це стверджувати» [14, с. 239].

І тому дуже часто сімейні романи стають центральною темою дискусії про пам'ять Другої світової війни, як документи колективної пам'яті у сімейних архівах. А вищезгадана стаття Ф. Хаге дала ключ до нової інтерпретації тексту сімейного роману, появи нових соціологічних, юридичних та психологічних концептів *травма, винуватець / жертва, покоління та вироблення нового жанру – генераційного роману*.

Уже в 2005 році з'являється перша вичерпна праця Фредеріки Айглер «Пам'ять та історія в генераційних романах після Повороту», яка опирається на ті ж концепти та категорії. У своїй праці дослідниця проводить ґрунтовний аналіз на основі вчення Моллера та Велцера про родинну пам'ять «Дідусь не був нацистом» («Opa war kein Nazi», 2002 [5, с. 23]). Це, так би мовити, історія людей, яких об'єднує приналежність до так званого «покоління війни». Війна критично

впливає на біографії протагоністів твору та їхнє сімейне життя. Тому в центрі роману завжди фігурує молода особистість, яка у пошуках власної ідентичності під впливом важких історичних подій по-новому хоче переосмислити і зрозуміти історію своєї сім'ї та рідного народу.

Сімейні та генераційні романи також згадує часто у своїх працях А. Ассманн як одну з форм літератури спогадів (*Erinnerungsliteratur*) і літератури батьків (*Väterliteratur*), що стають популярними в Німеччині після 70-х років ХХ ст. Дослідниця вважає, що сімейний чи генераційний роман є частиною цілого контексту «проблеми поколінь», «проблеми сім'ї» та «проблеми пам'яті».

За словами А. Ассманн, пам'ять – це безперервний хід думок, і вона зберігається тільки у свідомості тієї групи, яка її підтримує, а забування подій та постатей відбувається не через антипатію, відразу чи байдужість, а через те, що з плином часу втрачається зв'язок зі свідками, які зберігали пам'ять про них.

У своїй праці «Довга тінь минулого. Меморіальна культура та історична політика» А. Ассманн ґрунтовно розмірковує над проблемою сім'ї у сучасній культурі. Вона згадує так звані групи «ми» – формальні та неформальні. «Приналежність до неформальних груп переважно короткочасна і вона триває лише кілька років чи десятиліть; приналежність до формальних груп завершується разом зі смертю її члена. Але це не стосується сім'ї, приналежність до неї не закінчується смертю члена цієї сім'ї. Сім'я – це місце не лише народження, тут життя продовжується і після смерті у формі пам'яті про померлих родичів» [2, с. 11]. Для дослідниці сім'я створює так звані «комунікативні рамки для тих поколінь, котрі живуть в один і той самий час. У цих рамках відбувається перетин їхнього досвіду та долей <...> Як правило сімейна пам'ять охоплює три покоління, які мають безпосередній контакт між собою і знають все один про одного» [2, с. 12]. І тому література в свою чергу стає своєрідним способом загоєння ран минулого та засобом переосмислення / переборення минулого. У формі автобіографічних спогадів дитинства й юності, а також сімейних історій учасників історичних подій, письменники оцінюють історію з погляду свідків, перебуваючи осторонь від трагічних воєнних дій.

Актуальним у контексті вивчення генераційного роману як одного із жанрів сучасної літератури є дослідження А. Айхенберг «Родина – Я – Нація: нарративний аналіз сучасних генераційних романів» («Ich – Nation: narrative Analysen zeitgenössischer Generationenromane» [4]). Авторка розуміє генераційний роман як один з підвидів сімейного роману, а 90-ті роки ХХ ст. називає «бумом» їхнього розвитку. Під критику підпадає теза про популярність літератури батьків, натомість дослідниця активно долучається до аналізу текстів літератури спогадів. Найважливішою ознакою такої літератури є принципи фрагментарності та показовості, що пояснюється написанням особистих сімейних історій як спогадів. Таким чином прості сімейні розповіді переплітаються з суспільними та історичними фактами, які мають вагоме значення для людства. І тому література може «донести до нас ті людські переживання та історичний досвід, який не можна досягнути навіть науковими дослідженнями та юридичними процесами» [4, с. 15].

Ще одна важлива робота дослідника Маркуса Нойшефера «Умовне я. Сім'я, ідентичність і історія в сучасному сімейному романі» («Das bedingte Selbst. Familie, Identität und Geschichte im zeitgenössischen Generationenroman» [10]). Автор досліджує власне, як у поколіннєвому романі розкривається тема пам'яті та історії. Вчений показує, як на прикладі однієї сім'ї можна відтворити хід Великої історії. А тому літературознавець розглядає генераційний роман окремо від сімейного. На його думку, сімейний роман може охоплювати також роман і про маленьку сім'ю, роман виховання, роман становлення тим самим не охоплювати великі історичні перспективи.

М. Нойшефер трактує генераційний роман як такий, що пропонує безліч вихідних положень, які стосуються вивчення ідентичності та нових перспектив розуміння суб'єктивності. А при аналізі такого типу романів звертає увагу, по-перше, на різноплановість поняття «покоління» (родинне, соціальне, історичне), яке стосується тексту, по-друге, скільки цих поколінь є, та найважливіше, які стосунки існують між такими поколіннями. Крім того М. Нойшефер наголошує наскільки родинну історію можна вписати в національну історію людства, як її частинку і чи всі постаті будуть представниками колективної ідентичності з власними нормами та цінностями [10, с. 251].

Наукові праці А. Айхенберг та М. Нойшефера спонукали дослідників більш ґрунтовно дослідити проблеми генераційного роману. Так, виходять збірник статей за редакцією Б. Бонненкампа «Генерація як оповідь» («Generation als Erzählung», 2009 [3]) і стаття І. Радіш «Елементарна структура родинності» («Die elementare Struktur der Verwandtschaft», 2011 [11]).

На основі досліджень даних робіт було вироблено М. Гарткопф та Дж. Шорм наступні питання для структуризації та аналізу генераційних романів: 1) які лейтмотиви лежать в основі новітніх генераційних романів? 2) як у творі зображено певні історичні події відносно однієї особи, однієї сім'ї, різних поколінь? 3) яке місце у тексті займає сім'я з точки зору автора і з точки зору персонажів? 4) які відносини існують між поколіннями в діахронічному та синхронічному аспектах? 5) які засоби використовують для зображення сімейної картини в тексті? [8].

За останні кілька десятиліть у німецькомовному просторі вийшла друком чимала кількість генераційних романів, зокрема Ганс-Йозеф Ортайль «Прощання учасника війни» («Abschied von den Kriegsteilnehmern», 1992), Уве Тімм «На прикладі мого брата» («Am Beispiel meines Bruders», 2003), Гюнтер Грасс «Траєкторія краба» («Im Krebsgang», 2001), Арно Гайгер «У нас все гаразд» («Es geht uns gut», 2005), Таня Дюкерс «Небесні тіла» («Himmelskörper», 2003), Сабіне Шіффнер «Післяродова лихоманка» («Kindbettfieber», 2005), Гіля Люстігер «Такі ми є» («So sind wir», 2005), Морітц Рінке «Чоловік, що випав зі століття» («Der Mann, der durch das Jahrhundert fiel», 2010) та ін.

Вже з 80-х років минулого століття починається справжній «бум» написання генераційних романів. Так, 1980 року публікується твір «Картинка-загадка. Про мого батька» («Suchbild. Über meinen Vater») Крістофа Мекеля, де перед нами постає холодний образ батька. Автор не лише описує його стосунки з дітьми чи його характер, а й висвітлює основні етапи та події його життя: Другу

світову війну, французький полон, поранення, повернення додому. Батько в сім'ї, через таке своє життя, в центрі уваги, що створює всім багато труднощів.

Цікаво, що слідом за цим романом 2002 року виходить другий твір К. Мекеля – «Картинка-загадка. Про мою матір» («Suchbild. Über meine Mutter»). Автор, з позиції дитини описує власну матір, її поведінку, ставлення до дітей. Дитячі думки дуже часто розірвані і не логічні, що пояснюється нерозумінням дитиною власної матері через її байдуже ставлення до неї. Так само як батько, мати належить до покоління нацизму, що створює певні труднощі у взаємовідносинах з їхніми дітьми та наступними поколіннями.

Ще одна письменниця відзначилась як представниця поколінневого роману – Юта Шуттінгс. Її твір «Батько» («Der Vater», 1992) також зображує конфлікт поколінь через образ батька-нациста. У формі монологу авторка розповідає спогади про свого батька, які нав'ялись їй через його смерть та похорони. Паралельно цьому твору виходить в 1997 році роман «Смерть моєї матері» («Der Tod meiner Mutter»). Обидві роботи складають диптих літературної скорботної промови.

Аналізуючи дані художні твори, можна дійти до висновку, що новітній генераційний роман тісно пов'язаний з «історичними та політично-економічними дослідженнями, в центрі яких так звана теорія тоталітаризму про соціально-психологічні та політ-економічні моделі мислення переносяться у прості буденні історії. І так як у літературі, тут мова йде про зображення та аналіз життєвих історій» [12, с. 71]. Тому у кожному такому романі у звичайних сімейних історіях можна побачити та відчитати важливі історичні події, які вплинули на все суспільство.

Визначним твором, присвяченим спогадам про своє дитинство, яке припало на час Другої світової війни, є роман Уве Тімма «На прикладі мого брата» («Am Beispiel meines Bruders», 2003). У ньому автор розповідає про свою сім'ю, яка опинилась у центрі бойових дій. Нещастя спіткало його сім'ю, бо дім родини був знищеним під час бомбардування, а 18-річний брат Уве, який був добровольцем СС, помер після того, як йому ампутували обидві ноги, і був похований на військовому кладовищі в Україні. Все, що залишилось від брата, це його листи та щоденник. Цікаво, що за написання книги-спогаду про свого брата, автор взявся лише після того, як померли його батьки та сестра. Лише тоді він відчув свободу і необхідність, написати про нього, про сім'ю і про себе: «Писати про брата – значить, писати і про нього, про батька. Схожість з ним, мою схожість, легко розпізнати через подібність, знову ж мою, з братом. Наблизитися до обох, написавши про них, – для мене це спроба по-новому, по-справжньому згадати те, що утримувалося в пам'яті бездумно, просто так» [13]. У творі поміж розповідей автора зустрічаються уривки зі щоденника брата Хайнца, а також його листи з передової. Саме спогади та записи про Другу світову війну складатимуть історичну основу твору. Здається, що все вже ніби про цю жахливу подію сказано, але насправді цього дуже мало. Автор у цій книзі намагається зрозуміти свою сім'ю, свій народ, усіх німців та їх ставлення до війни та усього, що відбувалось у ті часи. У. Тімм притримується думки, що для хорошого майбутнього і уникнення минулих помилок, потрібно переосмислити

власну історію та пам'ятати її. «Покоління батьків, покоління негідників, покоління сліпців, покоління брехунів – це покоління жило або пустими балачками, або замовчуванням» [13]. Що цікаво, письменник як німець розглядає та аналізує не лише національну історію зі середини, а й історію власної сім'ї – брата, батька, матері та сестри.

Дуже часто у генераційних романах переплетені біографічні факти автора та фіктивні події. Наприклад, Вібке Брун, авторка популярного роману «Країна мого батька» («Meines Vaters Land», 2003) розповідає про одну німецьку сім'ю, насамперед про батька цієї сім'ї. 26 серпня 1944 року за державну зраду Ганс Кламрот був ув'язнений, а кілька років по тому його дочка, Юлія, побачила по телебаченню документальний фільм про 20 липня, де прокручували кадри з судового засідання, на якому і був присутній її батько. Хто насправді ця людина? Незнайомий батько. Саме цей момент дав Юлії зрозуміти, що настав той час, щоб дізнатись правду, дізнатись власну історію і власне минуле. Після таких творів з новою силою заговорили про пам'ять та про травматичний досвід самих німців.

Як бачимо, значна кількість науковців долучається до вивчення та дослідження генераційного роману. Проаналізувавши їхні твердження, можемо сказати, що сучасний генераційний роман – як один із жанрових різновидів літератури, належить до підвидів сімейного роману, в якому йдеться принаймні про три покоління однієї сім'ї та їхні стосунки один з одним, що зближує цей жанровий різновид із сімейним романом. Обидва жанрові різновиди відтворюють приватне життя людей. Проте сімейний роман – це такий, в якому йдеться про становлення, формування якогось роду, про важливість родинних цінностей тощо. У центрі ж генераційного роману знаходиться історія кількох поколінь, як невід'ємна частинка Великої історії, і яка здатна відновити її хід. Тут надається слово кожному поколінню, яке по-своєму тлумачить ті чи інші історичні події, а тому ключовими будуть слугувати поняття «генерація», «покоління», а також «пам'ять», «історія».

Очевидно, що Німеччина стала тією країною, яку звинувачують у розв'язанні Другої світової війни, у масових знищеннях етнічних груп ненімецького населення, та й, зрештою, у руйнуванні довіри до людини. Зрозуміло, що всі ці події не могли пройти повз свідомість німецького народу. Не лише учасники подій, а й їхні діти та онуки ще до сьогодні несуть цей тяжкий тягар вини. Таким чином, сучасні письменники Німеччини, розглядаючи минуле об'єктивно й суб'єктивно, намагаються по-новому переосмислити минулі події, які безпосередньо зачепили і їхні сім'ї, а також виявити розбіжності між тим, що відбулось насправді і колективною пам'яттю, адже, як зазначає Уве Тімм, подолання минулого може відбутися тільки завдяки «здатності розповісти остаточну історію про те, від чого відмовимося саме завдяки здатності розповідати цю історію...» [13].

ЛІТЕРАТУРА

1. Алламуратова А. Ж., Алламуратова Г. Ж. К вопросу о жанре семейного романа. *Молодой ученый*. 2014. № 4. С. 1187–1189.

2. Ассманн А. Длинная тень прошлого. Мемориальная культура и историческая политика. Москва : Новое литературное обозрение, 2014. 328 с.
3. Bohnenkamp B. *Generation als Erzählung*. Göttingen : Wallstein Verlag, 2009. 262 S.
4. Eichenberg A. Familie – Ich – Nation : narrative Analysen zeitgenössischer Generationenromane. Göttingen, 2009. 21 S.
5. Eigler F. Gedächtnis und Geschichte in Generationenromanen seit der Wende. Berlin, 2005. 22 S.
6. Galli M., Costagli S. Chronotopoi. Vom Familienroman zum Generationenroman. URL: <http://www.academia.edu/665583/Chronotopoi. Vom Familienroman zum Generationenroman> (дата звернення: 02.11.2017)
7. Hage V. Die Enkel wollen es wissen. *Zeit*. 2003. № 12. S. 170–173.
8. Hartkopf M., Schorm J. Zur Theorie des Generationenroman. URL: http://www.literarischealtersbilder.uni-koeln.de/index.php/Monika_Hartkopf,_Johanna_Schorm:_Zur_Theorie_des_Generationenromans (дата звернення: 17.10.2017)
9. März U. Erforschen oder Nacherzählen / Ursula März. *Zeit*. 2003. № 19. S. 42.
10. Neuschäfer M. Das bedingte Selbst. Familie, Identität und Geschichte im zeitgenössischen Generationenroman. Berlin : epubli GmbH, 2013. 449 S.
11. Radisch I. Die elementare Struktur der Verwandtschaft *Zeit*. 2011. № 41. URL: <http://www.zeit.de/2011/41/Literatur-Familienromane> (дата звернення: 15.12.2017)
12. Reidy J. «Väterliteratur» als literaturgeschichtlicher Problemfall. Das Beispiel Peter Henisch. *Focus on german studies*. 2011. № 18. S. 69–95.
13. Тимм У. На примере брата. URL: https://www.e-reading.club/bookreader.php/1033320/Timm_-_Na_primere_brata.html (дата звернення: 01.12.2017)
14. Третевич М. Зміна меморіальної парадигми у суспільно-історичному та літературному дискурсі Німеччини 90-х та 2000-х років. *Науковий вісник філології*. Миколаїв, 2016. № 2. С. 239–244.
15. Wilpert G. Sachwörterbuch der Literatur. Stuttgart, 1969. 254 s.

REFERENCES

1. Allamuratova, A., Allamuratova G. (2014), “A question of the genre of the family novel” [“К вопросу о жанре семейного романа”], *Molodoj uchonyj*, No. 4, pp. 1187-1189 (in Russian).
2. Assman, A. (2014), *A long shade of the past*, trans. from Germ. [*Dlinnaya ten proshlogo. Memorialnaya kultura i istoricheskaya politika*, per. s nem.], Novoe literaturnoe obozrenie, Moscow, 328 p. (in Russian).
3. Bohnenkamp, B. (2009), *Generation like a narrative* [*Generation als Erzählung*], Wallstein Verlag, Göttingen, 262 p. (in German).
4. Eichenberg, A. (2009), *Family - I - Nation. A narrative analysis of modern generational novel* [*Familie - Ich - Nation: narrative Analysen zeitgenössischer Generationenromane*], Göttingen, 21 p. (in German).
5. Eigler, F. (2005), *Memory and history in generational novel since The Turn* [*Gedächtnis und Geschichte in Generationenromanen seit der Wende*], Berlin, 22 p. (in German).
6. Galli, M. and Costagli, S. (2010), Chronology. From family novel to generational novel [Chronotopoi. Vom Familienroman zum Generationenroman], Padeborn, available at: <http://www.academia.edu/665583/Chronotopoi. Vom Familienroman zum Generationenroman> (in German).
7. Hage, V. (2003), “Grandchildren want to know it” [“Die Enkel wollen es wissen”], *Spiegel*, No. 12, pp. 170-173. (in German).
8. Hartkopf, M. and Schorm, J. (2012), “The theory of generational novel” [“Zur Theorie des Generationenroman”], available at: http://www.literarischealtersbilder.uni-koeln.de/index.php/Monika_Hartkopf,_Johanna_Schorm:_Zur_Theorie_des_Generationenromans (in German).
9. März, U. (2003), “Research or retelling” [“Erforschen oder Nacherzählen”], *Zeit*, No. 19, P. 42

(in German).

10. Neuschäfer, M. (2013), *Relative I. Family, identity and history in modern generational novel* [*Das bedingte Selbst Familie, Identität und Geschichte im zeitgenössischen Generationenroman*], epubli GmbH, Berlin, 449 p. (in German).

11. Radisch, I. (2011) "The elementary structure of relationship" ["Die elementare Struktur der Verwandtschaft"], *Zeit*, No. 41, available at: <http://www.zeit.de/2011/41/Literatur-Familienromane> (in German).

12. Reidy, J. (2011), "The literature of parents as a literary-historical problem" ["Väterliteratur als literaturgeschichtlicher Problemfall. Das Beispiel Peter Henisch"], *Focus on german studies*, No. 18, pp. 69-95 (in German).

13. Timm, U. "On example of my brother" ["Na primere brata"], available at: https://www.e-reading.club/bookreader.php/1033320/Timm_-_Na_primere_brata.html (in German).

14. Tretevykh, M. "The change of memorial paradigm in social-historical and literary discourse in Germany in 90th and 2000th years" ["Zmina memorialnoi paradyhmy u suspilno-istorychnomy diskursi Nimechchyny 90-kh ta 2000-kh rokiv"], *Naukovyi visnyk filolohii*, No. 2, pp. 239-244 (in Ukrainian).

15. Wilpert, G. (1969), *The vocabulary of literature* [*Sachwörterbuch der Literatur*], Stuttgart, 254 p. (in German).

